

AIVAN LOISTAVA SYÖTTÖ - ARVOTTAVA DISKURSSI SUOMALAISESSA URHEILUSELOSTUKSESSA

Janne Romppainen, Oulun yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Kielten ja kirjallisuuden tutkimusyksikkö, suomen kieli

Television urheiluselostukset paitsi kuvaavat kenttätapahtumia, myös tulkitsevat ja arvottavat niitä rakentaen uutta todellisuutta kielellisillä valinnoillaan. Urheiluselostus on kielenkäyttötilanteena nopeatempoinen ja affektiviinen, mikä tekee siitä omaleimaisen ja arvokkaan tutkimuskohteen.

Tämä tutkimus tarkastelee suomalaisen urheiluselostuksen arvottavaa diskurssia. Tutkimus on tehty sattumanvaraisesti valituista kuudestatoista palloilulajin lähetyksestä, joiden selostukset olen litteroinut. Olen jäsennellyt aineistossa esiintyvää arvottamista suhtautumisen teorian avulla, ja havaintojen syvempään tarkasteluun sovellan diskurssianalyysia.

Tutkimuksessa havaitsin, että urheiluselostusten diskurssi oli sävyltään erittäin positiivista ja onnistumisia korostavaa. Samaan aikaan diskurssi korosti runsaasti yksilöä ja tämän kyvykkyyttä, kun taas tunnepuhe jäi aineistoissa niukaksi. Suora negatiivinen arvottaminen kohdistettiin lähinnä tekoihin ja asioihin ja vain harvoin ihmisiin. Diskurssin pääpiirteet olivat yhtenevät sekä miesten että naisten sarjojen selostuksissa, mutta hienovaraisempi tarkastelu nosti esiin myös eroja sukupuolten esittämisen välillä.

Avainsanat: arvottaminen, diskurssianalyysi, suhtautumisen teoria, urheiluselostus

1 JOHDANTO

Tässä artikkelissa tarkastelen suomalaisten TV:n urheiluselostusten arvottavaa diskurssia. Kun koripallo-ottelun selostaja esimerkiksi sanoo *'Tuomalan loistava syöttö'*, hän paitsi raportoi pelitapahtumista, myös ottaa niihin kantaa ja arvottaa niitä. Selostajien käyttämä

kieli rakentaa tapahtumista omanlaistaan todellisuutta (ks. Rada ja Wulfmeyer, 2005). Selostajan tehtävissä aiemmin itse työskennellessäni koin, että suurin osa selostuksesta tuotetaan ikään kuin harkitsematta ja sanomisia kovin tarkasti suunnittelematta. Kiinnostavaa

Kirjoittajan yhteystiedot:

Janne Romppainen

janne.l.romppainen@oulu.fi

on siksi tietää, mitä selostajat tarkalleen ottaen tulevat sanoneeksi ja millaista maailmaa heidän käyttämänsä kieli rakentaa.

Urheilulähetyksissä käytetty kieli kokonaisuudessaan on lingvistiikassa suhteellisen vähän tutkittua, ja sen analyysi on painottunut selvästi enemmän viestinnän kuin kielitieteen piiriin (Mean, 2017). Urheilijoihin kohdistuvan arvottamisen viimeaikainen lingvistinen tutkimus on kohdistunut ennen kaikkea rodullisuuteen (ks. esim. Billings, 2004; Rada & Wulfemeyer, 2005) ja sukupuolieroihin (ks. esim. Aull & Brown 2013; Billings, Halone & Denham, 2002; Campbell & Bebb, 2020; Kivelä, 2018). Molemmissa tutkimushaaroissa on havaittu runsaasti esimerkkejä hegemonisista rakenteista, joita urheilussa käytetty kieli rakentaa ja ylläpitää. Esimerkiksi Aull ja Brown (2013) havaitsivat, että koripallokentällä nähdystä mellakasta uutisoitiin miesten kohdalla yksittäisenä tapahtumana, kun taas naisten vastaavassa tapauksessa keskiöön nostettiin sukupuoli.

Urheiluselostajan työolosuhteet ovat vaativat. Suorassa lähetyksessä tuotettavan selostuksen odotetaan olevan yksityiskohtaista sekä hetkessä kiinni olevaa, koska sen kuvaama tilanne muuttuu jatkuvasti. Ajan rajallisuuden takia puheen täydellinen kontrollointi tai suodatus käy mahdottomaksi, mikä saa selostuksen muistuttamaan informaalia puhetilannetta. (Makarova 2008; Vierkant 2008.) Urheiluselostusten rodullisuutta tutkineet Rada ja Wulfemeyer (2005) arvioivat, että juuri tämä ominaispiirre voi provosoida selostajat toisintamaan yhteiskunnallisiin sosiaalisiin suhteisiin liittyviä stereotypisoivia uskomuksia ja asenteita, joita vähemmän paineistetussa kielenkäyttötilanteessa pystyttäisiin kontrolloimaan. Näin urheiluselostusten diskurssin

tutkiminen voi paljastaa laajemminkin vallitsevia yhteiskunnallisia ajatusrakenteita.

Tämän artikkelin pyrkimyksenä on täydentää nykyistä tutkimuskenttää tarkastelemalla urheilun kielen muunlaisia evaluoivia piirteitä. Niiden aiemmasta tutkimuksesta esimerkiksi Pawley (1991) havainnoi, että selostuskielelle on tyypillisempää arvottaa pelisuorituksia voimakkaiden sanavalintojen kautta kuin kuvailla suoritusten teknisiä nyansseja. Walsh ja Caldwell (2017) vuorostaan analysoivat urheilun kielen arvottavuuden olevan kenties siirtymässä enemmän tilastolliseen analyysiin kuin urheilijan olemuksen luokitteluun. Tavoitteenani on siis edelleen lisätä lingvististä tietoutta yhden yhteiskunnallisesti näkyvän kielenkäyttöympäristön osalta. Hyödynnän myös fennistiikassa suhteellisen vähän käytettyä suhtautumisen teoriaa tutkimusmetodinä ja esittelen siitä yhden sovelluksen.

Tässä artikkelissa tarkoitan diskurssilla merkityksellistämisen käytänteitä, jotka materialisoituvat kielenä ja samalla muokkaavat kuvaamaansa kohdetta (ks. esim. Caldwell, Walsh, Wine ja Jureidini, 2017; Lehto, 2018; Pietikäinen ja Mäntynen, 2019). Kielenkäyttäjän tekemät valinnat heijastelevat yhteisössä vallitsevia ajatusrakennelmia ja paljastavat, miten asioita nähdään ja miten niistä on sovelias ta puhua. Tavoitteeni on diskursseja analysoiden päästä kiinni näihin ajatusrakennelmiin.

Olen jäsentänyt aineistoni arvottavia ilmauksia suhtautumisen teoriassa esitetyn luokkajaon mukaisesti. Näitä ilmauksia tarkemmin analysoimalla tutkin, millaisia arvottavia diskursseja urheiluselostuksessa tuotetaan, ja lopuksi teen kokoavia johtopäätöksiä urheiluselostuksesta tekstilajina.

Tutkimukseni päätaavoite on siis muodostaa yleiskuva suomalaisen urheiluselostuksen

diskursseista. Koska useampi edellä mainittu tutkimus kuitenkin osoittaa, että urheiluun liittyvässä kielenkäytössä on merkittävä sukupuoliin liittyvä ero, olen ottanut tämän näkökulman osaksi tarkasteluaani. Kokonaisen sosiolingvistisen tutkimushaaran perusteellinen käsittely ei mahdu yhden tutkimusartikkelin piiriin, mutta viittaa alan tutkimukseen silloin kun katson sen olevan olennainen tekemieni havaintojen selittämiseksi. Pyrkimykseni on kartoittaa, miltä osin on tunnistettavissa yhtenäinen urheiluselostuksen diskurssi ja miltä osin se varioi sukupuolittain jaettujen sarjojen mukana.

Tutkimuksessani etsin vastauksia kolmeen tutkimuskysymykseen:

- Millaista arvottavaa diskurssia selostuksissa esiintyy?
- Miten positiivista tai negatiivista urheilijoihin kohdistuva suhtautuminen on?
- Millaisia eroja miesten ja naisten sarjojen selostusten arvottavassa diskurssissa on?

Tutkimusartikkelin toisessa luvussa esittelen käyttämäni aineistot ja niiden käsittelytavan sekä taustateorian. Kolmannessa luvussa syvennyn aineiston laadullisiin piirteisiin ja kokoan tutkimuksen tuloksia yhteen. Neljännessä luvussa pohdin tulosten laajempaa merkitystä ja teen niiden pohjalta johtopäätöksiä.

2 TUTKIMUKSEN TEORIA- TAUSTA, METODI JA AINEISTO

Tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä on diskurssianalyysi. Hyödynnän Norman Faircloughin (1989) esittelemää kielen analysoinnin järjestystä ja logiikkaa, mutta hänen edustamastaan diskurssianalyysin kriittisestä

perinteestä poiketen en ole määritellyt tutkimukselleni ennalta emansipatorisia tavoitteita tai lähesty aihetta ongelmakeskeisesti, vaan pyrin hahmottamaan kuvan vallitsevista diskursseista (ks. esim. Lehto, 2018). Siksi puhun tutkimusotteestani nimenomaan diskurssianalyysinä ilman tarkempaa rajausta.

Faircloughin (1989) mukaan diskurssintutkimuksen vaiheita ovat kuvaaminen (*description*), tulkitseminen (*interpretation*) sekä selittäminen (*explanation*). Kuvaaminen on tutkittavan tekstin piirteiden tarkastelua, tulkitseminen tekstin ja vuorovaikutuksen suhteen analysoimista ja selittäminen asian yhdistämistä sosiaaliseen kontekstiin. Artikkelin Tulokset-luvussa kuvaan aineistossani esiintyviä kielen piirteitä esimerkein ja syvennän tarkastelua tulkinnaksi erittelemällä aktivoituvia diskursseja yksityiskohtaisemmin. Pohdinta-osiossa pyrin laajentamaan tarkastelua edelleen selittämisen tasolle, kun vertaan tuloksia aiempaan tutkimustietoon ja asetan niitä yhteiskunnalliseen kontekstiin.

2.1 Evaluointi osana diskurssianalyysiä

Faircloughin diskurssiteorian yhtenä metodina on tutkittavan aineiston yksityiskohtainen tekstuaalinen analyysi, jossa hän nojaa systemis-funktionaaliseen kieliteoriaan. Michael Hallidayn (1994) tunnetuksi tekemän systemis-funktionaalisen kieliteorian lähtökohtana on, että kielellä on samanaikaisesti useita tehtäviä. Halliday tarkastelee kieltä merkityksenantosysteeminä, joka korostaa kielenkäyttäjän tekemiä valintoja. Nämä tilanteessa tehtävät valinnat ovat diskurssintutkimuksessa keskeisiä (Pietikäinen & Mäntynen 2019; Shore, 2021).

Yksi diskurssianalyysin keskeisistä tarkastelun kohteista on evaluointi. Fairclough

(1989) nostaa sanastollisen tason tarkasteltavista piirteistä esiin luokitteluskeemat (*classification schemes*), jotka ovat arvottavia kielen rakenteita. Tekstin tuottajan evaluoivat sanastolliset valinnat rajaavat todellisuudesta esille tietyt piirteet toisten piirteiden kustannuksella. Kielen evaluoivaa tasoa tutkineet Hunston ja Thompson (2000) toteavat, että evaluoinnilla on kolme tehtävää kielessä. Nämä kolme tehtävää ovat 1) puhujan tai kirjoittajan mielipiteen ilmaiseminen, mikä heijastelee myös yksilön ja tämän edustaman yhteisön arvoja, 2) puhujan ja kuulijan välisen suhteen ylläpitäminen ja rakentaminen sekä 3) diskurssin järjestäminen. Yhdellä ilmauksella voi olla samanaikaisesti useita tehtäviä. Näin kielellisen evaluoinnin ja tekstissä aktivoituvien diskurssien suhde näyttäytyy varsin suoraviivaisena.

2.2 Suhtautumisen teoria metodina

Diskurssianalyysin tavoitteena on tuottaa tietoa tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä, ja tätä tavoitetta kohti pyritään valitun aineiston systemaattisella ja johdonmukaisella luokitteluksella (Pietikäinen & Mäntynen, 2019). Aineistoni luokittelun johdonmukaisuuden varmistamiseksi sekä kielen evaluoivaan ainekseen pureutuakseni hyödynnän tutkimukseni metodina Martinin ja Whiten (2005) *appraisal theory* eli suhtautumisen teoriaa.

Suhtautumisen teoria on analyttinen viitekehys, jonka avulla luokitellaan kielen arvottavia piirteitä. Toisin ilmaistuna teoria on kuvaus ”merkityksiä tuottavista diskurssisemanttisista merkityksistä ja sanastollis-kieliopillisista keinoista, joilla näitä merkityksiä tuotetaan” (Katajamäki, 2018, s. 39). Faircloughin diskurssianalyysin tavoin myös

suhtautumisen teoria nojaa kielikäsitteelliseen systeemis-funktionaaliseen kieliteoriaan (Katajamäki, 2018; Lahti, 2019).

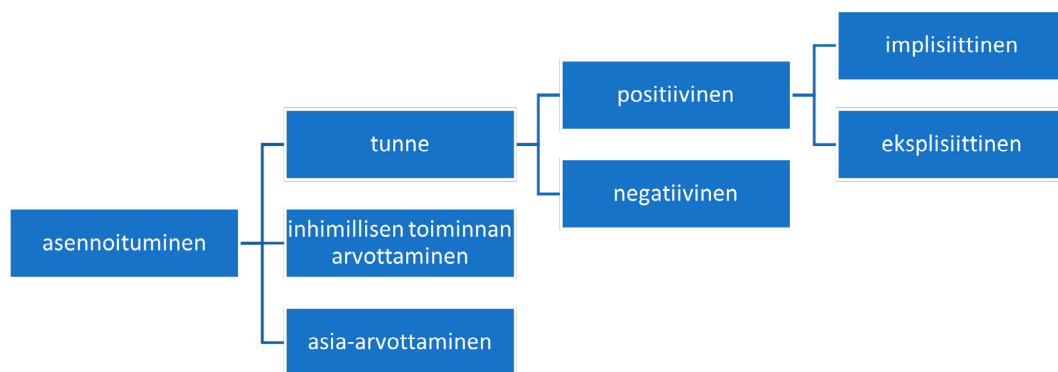
Suhtautumisen teoria tarkastelee merkitysten muodostumista todellisten tai potentiaalisten keskustelijoiden välillä. Teorian lähtökohtana on, että kaikkea kielenkäyttöä voidaan pitää asenteellisena (Lahti, 2019). Jokainen lausuma asettuu tiettyyn suhteeseen muihin ilmauksiin verrattuna ja näin rakentaa vuorovaikutusta puhujan ja kuulijoiden kesken (Oteiza, 2017). Teoria kokoaa yhteen monenlaisia perinteisesti affektiivisuuden, modaliteetin, intensiteetin ja kielen epämääräisyyden arviointiin liittyviä kielen aineksia (Lahti, 2019; Martin & White, 2005) ja tutkii sitä, kuinka arvottamista osoitetaan, vahvistetaan, kohdistetaan ja tuotetaan (Martin & White, 2005; Mayo & Taboada, 2017). Suhtautumisen teorian viitekehys sisältää kolme alasyseemiä, eli asennoitumisen (*attitude*), sitoutumisen (*engagement*) ja asteittaisuuden (*graduation*) systeemit (Martin & White, 2005; termien suomennotokset Juvonen, 2007; myös Lahti, 2019). Kaikkiaan Martinin ja Whiten teoksessa esitelty teoreettinen viitekehys on sangen laaja ja yksityiskohtainen, minkä vuoksi sitä näkee yleensä sovellettavan vain osittain (ks. esim. Lahti, 2019; Ross & Caldwell, 2019). Oma tutkimukseni kohdistuu ensisijaisesti puheessa ilmenevän asennoitumisen tarkasteluun (ks. Walsh & Caldwell, 2017). Selostajan asennoituminen näkyy esimerkiksi lausumassa ”*Miettisen ratkaisu on kyllä heikko*”, jossa pelaajan suoriutumista arvotetaan negatiivisesti. Asennoitumisen tarkastelua pidetään usein suhteutumisen teorian keskeisimpänä osana (Maya & Taboada, 2017). Asennoitumiseen sisältyvät kaikki tunnetta tai arvottamista si-

sältävät ilmaukset, kun taas sitoutuminen ja asteittaisuus ovat sille alisteisia, hienovaraisempia jakoja.

Asennoitumisen arvioiminen vuorostaan jakautuu edelleen kolmeen alaluokkaan, joita ovat tunne (*affect*), inhimillisen toiminnan arvottaminen (*judgement*) ja asia-arvottaminen (*appreciation*)¹. Näiden merkitykset voidaan tiivistää seuraavasti: tunteeseen sisältyvät semanttiset resurssit, joilla jäsennetään tunnetiloja; toiminnan arvottaminen koskee inhimillisen toimijan käyttäytymisen arvioimista ja asia-arvottaminen vuorostaan asioiden esteettisen arvon ilmaisu (Caldwell, 2009). Näihin alaluokkiin kuuluvat kielen ainekset

¹ Katajamäki (2018, s. 46) on suomentanut käsitteen judgement ihmisten arvottamiseksi, Juvonen (2007: 432) inhimillisen toiminnan moraaliseksi arvioinniksi. Lahden (2019, s. 48) käyttämä *inhimillisen toiminnan arvottaminen* tulee käsitteenä lähimmäs tutkimuksessani esiintyvää merkitystä, minkä vuoksi päädyn käyttämään sitä.

taas voidaan jakaa positiiviseen ja negatiiviseen arvottamiseen sekä samanaikaisesti eksplisiittisesti ja implisiittisesti ilmaistuun arvottamiseen. Pääasiallisena erona implisiittisen ja eksplisiittisen ilmaisun välillä on se, että eksplisiittinen asennoituminen on osoitettavissa yksittäisen sananvalinnan kautta (Caldwell, 2009). Kuvio 1 mallintaa teorian luokittelun ideaa. Kaavion selventämiseksi olen piirtänyt sen näkyviin vain osittain. Myös inhimillisen toiminnan arvottaminen ja asia-arvottaminen jakautuvat vastaavalla tavalla alakohdiksi, ja myös negatiivinen arvottaminen voi olla luonteeltaan implisiittistä tai eksplisiittistä.

KUVIO 1. Esimerkki tunnetta ilmaisevan asennoitumisen luokittelusta Martinin ja Whiten (2005) esittämää mallia mukaillen.

Tutkimuksessani kiinnitän suhtautumisen teorian jaon mukaisesti huomioni selostuksissa ilmenevään pelin, pelaajien ja pelitekojen (kuten syöttö, taklaus tai heitto) evaluointiin ja luokittelen aineiston ilmauksia tunteeseen, inhimillisen toiminnan arvottamiseen sekä asia-arvottamiseen. Näihin luokkiin sisältyvien ilmausten laatua erittelen tarkemmin Tulokset-luvussa. Kuviossa 1 esitetyn luokittelun mukaan esimerkiksi selostajan käyttämä ilmaus ”*kertakaikkisen komea laukaus*” on positiivista ja eksplisiittisesti ilmaistua asia-arvottamista.

Leksikaalisesti inhimillisen toiminnan arvottaminen ja asia-arvottaminen voivat olla hyvin lähellä toisiaan, ja aina niiden välinen raja ei ole selvä, etenkin vertailevissa rakenteissa. Rajauksia on pyritty perustelemaan niin kieliopillisin kuin semanttisinkin perustein (ks. esim. Caldwell, 2009; Martin & White, 2005; Thompson, 2008). Esimerkiksi Martin ja White (2005) määrittelevät ilmauksen ’*he played skillfully*’ [’hän pelasi taitavasti’] inhimillisen toiminnan arvottamiseksi, koska kyseessä on yksilön toiminnan laatuun liittyvä arvio, vaikka arvottaminen ei kohdistukaan henkilön persoonaan. Martin ja White (mt.) toteavat, että mallinnuksen on suhtauduttava tilanteen mukaan sovellettavana työkaluna (ks. myös Katajamäki, 2018).

Omassa tutkimuksessani tulkitseen mallia siten, että jos selostuksessa kuvatulle prosessille yksilöidään kielellisesti lauseeksi määriteltävän yksikön sisällä tekijä, luokittelen sen inhimillisen toiminnan arvottamisen piiriin. Näin siis inhimillisen toiminnan arvottamiseen kuuluvat jaossani paitsi lausekkeet, joissa pelaajaa luonnehditaan predikaatiivilauseen avulla, myös sellaiset, joissa pelaaja esiintyy materiaalsen prosessin (ks. Halliday, 1994)

subjektitoimijana (esim. ’*Little lähtee ja ajaa sinne vakuuttavasti*’), pelaaja esiintyy arvottavaan ilmaukseen liittyvän subjektilausekkeen substantiivin tai partisiippimuodon genetiivimääreenä (esim. ’*Miettisen ratkaisu on kyllä heikko*’) tai pelaaja merkitään agenttiiviseksi toimijaksi verbittömässä ilmauksessa esimerkiksi ablatiivimääreellä (ks. Västi, 2012) (esim. ’*loistava syöttö Nikkariselta*’). Jos taas kuvatus peliteon tai hyökkäyskuvion suorittaja jätetään mainitsematta tai yksilöimättä tai agenttiivisuus on epäselvää, lasken tapauksen asia-arvottamiseksi.

Alkuperäinen suhtautumisen teoria käsittelee inhimillisen toiminnan arvottamisen osalta ennen kaikkea moraalista hyvyyttä ja pahuutta, vaikka tarjoaa esimerkkejä myös urheilusta (Martin & White, 2005). Lähtökohtaa heijastellen teoriassa esitetty inhimillisen toiminnan arvottaminen jakautuu edelleen alakohtiin, joissa tarkastellaan toimijan sosiaalista arvostusta ja hyväksyntää sekä hänen kyvykkyyttään, erityisyyttään ja luotettavuuttaan sekä rehellisyyttään ja sovinnaisuuttaan (Martin ja White mt.). Asia-arvottamisen alaluokiksi Martin ja White (mt.) erottavat vuorostaan asian vaikutusta, kompleksisuutta, tasapainoisuutta, laadukkuutta ja hyödyllisyyttä koskevan arvottamisen. Viittaa näihin alaluokkiin laadullisen analyysin yhteydessä ja hyödynnän niitä diskurssiluokkia koostaessani.

Pääjaon lisäksi teen myös huomioita aineistossa esiintyvän suhtautumisen asteittaisuudesta. Asteittaisuus on suhtautumisen teorian resurssi, jonka avulla kielen käyttäjä voimistaa tai pehmentää käyttämänsä ilmausta esimerkiksi adjektiivein tai adverbein (Martin & White, 2005; Ross & Caldwell, 2017). Esimerkiksi selostajan ilmauksessa ’*se oli hieman*

villi heitto’ peliteon epäonnistumisen kuvausta pehmenetään intensiteettimääritteellä (VISK 2004) *’hieman*’.

Maininnan arvoista on myös, että multimodaalisessa lähetyksessä parakieli, kuten selostajan äänen sävyt tai kuvakerronta, voivat laukaista lausuman implisiittisen asenteen tulkinnan (ks. esim. Martin & White, 2005), Tutkimuksessani olen jättänyt sen käsittelytän, koska se lisäisi luokittelun tulkinnallisuutta entisestään (ks. Walsh & Caldwell, 2017; jalkapallon kielen multimodaalisuuden huomioinnin ongelmista esim. Gerhardt, 2008).

2.3 Tutkimusaineisto

Tutkimukseni aineistona on selostuksia kahdesta eri lajista, jalkapallosta ja koripallosta, joiden suomalaiset pääsarjapelit televisoidaan Sanoma-konserniin kuuluvan Ruutu Plus -palvelun kautta. Kahden lajin tarkastelulla olen pyrkinyt tekemään urheiluselostusten diskurssia koskevasta tarkastelustani kattavamman ja yleistettävämmän. Molemmista lajeista olen valinnut vuosina 2020–2021 televisioituista lähetyksistä kahdeksan eri monikameralähetyksenä (ulkopuolisen tuottajan tekemänä) televisioitua pääsarjatason ottelua (jalkapallossa Veikkausliiga ja Kansallinen liiga, koripallossa Korisliiga ja Naisten Korisliiga) vuosilta 2020–2021 siten, että miesten ja naisten sarjojen pelejä on yhtä paljon (4 + 4).

Vastaavaa tutkimusta tehnyt Clarke (2017) mainitsee, että tutkimuksen validiteetin kannalta on parempi koota 10–20 minuutin selostuskatkelmia useista peleistä kuin tarkastella kokonaisia otteluita. Näin aineistossa eivät korostu yksittäisen selostajan puheen ominaispiirteet tai yhden ottelun poikkeukselliset tapahtumat (ks. myös Rada, 1996). Samasta syystä olen itse sattumanvaraisesti

erottanut kustakin tutkittavasta selostuksesta kaksi noin kymmenen minuutin katkelmaa, yhden ottelun alku- ja yhden jälkipuoliskolta tilanteista, joissa pelitapahtumat ovat käynnissä. Käsiteltävänä olevan aineiston kokonaislaajuus on näin suunnilleen 320 minuuttia. Katkelmat olen litteroinut karkeasti Elan-ohjelman (Version 6.3 (2021). Nijmegen: Max Planck Institute for Psycholinguistics, The Language Archive. Retrieved from <https://archive.mpi.nl/tla/elan>) avulla ja olen käsitellyt valmiita litteraatteja Wordtekstinkäsittelyohjelmassa. Litteraateissani olen sivuuttanut informanttien äänen laadun muutoksiin ja nauruun liittyvät merkinnät tutkimukseni kannalta epäolennaisina. Litterointimerkinnät olen esitellyt tarkemmin liitteessä 1. Vastaavia litterointimerkintöjä diskurssianalyyssissä on käyttänyt esimerkiksi Lehto (2018).

Olen aineistoa kerätessäni pyrkinyt saamaan lähetyksiä mukaan monelta eri paikakunnalta ja kilpailukauden eri vaiheista siten, että samaa lajia edustavat näytteet miesten ja naisten sarjoista olisivat mahdollisimman symmetriset. Kaikilta osin tämä ei kuitenkaan ole ollut mahdollista: naisten koripallon pääsarjatason otteluita lähetettiin selostettuina monikameratuotantoina niin vähän, että mukaan tuli vääjäämättä useita saman joukkueen pelaamia otteluita. Näin esimerkiksi jonkin usein aineistossa esiintyvän joukkueen yksittäisen huippupelaajan runsas huomiointi saattaa vaikuttaa tuloksiin.

3 TULOKSET

Olen koodannut aineistostani arvottavia aineksia määrittelemällä ensin, mihin asennoitumisen alakategoriaan ilmaus kuuluu. Tämän jälkeen olen tulkinnut sen joko

eksplisiittiseksi tai implisiittiseksi ja tehnyt jaon positiiviseen ja negatiiviseen. Seuraavissa alaluvuissa esittelen havaintojen lukumääriä, pureudun tarkemmin eksplisiittisesti arvottavien ilmausten sisältöihin ja kokoon tulosten pohjalta vastauksia tutkimuskysymyksiini.

3.1. Tulosten määrällinen luokittelu

Ajallisesti kaikki tutkimuksen osa-aineistot olivat lähes saman laajuisia. Sanemäärältään molemmat jalkapalloa käsittelevät aineistot olivat hyvin lähellä toisiaan, suuruusluokaltaan 6 500–7 000 sanetta. Miesten koripallo-aineisto oli hieman laajempi kuin jalkapallo-

aineistot, kun taas naisten koripalloaineistoissa saneita oli selvästi eniten. Taulukossa 1 olen esitellyt aineiston kaikkien asennoitumista osoittavien ilmausten kokonaismäärät.

Taulukon pystyakselilla on osoitettu alakategoria, johon asennoitumista osoittava ilmaus kuuluu, sekä erilaisten positiivisten ja negatiivisten ilmausten kokonaismäärät. Vaaka-akselilla on eroteltuna toisistaan eksplisiittiset ja implisiittiset sekä positiiviset ja negatiiviset ilmaukset sekä kunkin alakategorian ilmausten yhteismäärät. Kunkin ilmauksen olen luokitellut vain yhteen kategoriaan.

TAULUKKO 1. Selostuksista kootun aineiston arvottavien ilmausten lukumäärät

	eksp. +	eksp. -	impl. +	impl. -	yht.
tunne	3	7	7	27	44
inh. toiminnan arvottaminen	228	28	439	361	1056
asia-arvottaminen	99	38	87	141	365
yht.	330	73	533	529	1465

Taulukosta 1 on nähtävillä, että tunteen ilmaukset jäivät aineiston laajuuteen ja sanemäärään nähden erittäin vähäisiksi muuhun arvottamiseen verrattuna. Tunneilmausten niukkuudesta huolimatta huomionarvoista on se, että negatiivinen tunteen ilmaisuus oli aineistossa yli kolme kertaa yleisempää positiiviseen verrattuna (34–10). Tilanteet, joissa pelaajien tunteet kentällä kuumenevat, muodostuivat otteluissa eräänlaisiksi kohokohdiksi. Sen sijaan onnistuneen maalin tai korin jälkeinen ilo jätetään yleensä sanoittamatta.

Inhimillisen toiminnan arvottaminen on aineiston selvästi yleisin asennoitumisen alalaji. Tämä viestii ennen muuta siitä, että

kielennetylle pelisuoritukselle nimetään useimmiten yksilöity tekijä. Hyvin ilmeinen havainto on myös se, että inhimillisen toiminnan eksplisiittinen arvottaminen on voimakkaasti positiivisiin ilmauksiin painottunutta, mikä myös oli kaikkia osa-aineistoja yhdistävä piirre.

Asia-arvottamisessa eksplisiittinen arvottaminen painottuu niin ikään selvästi positiiviseen, vaikkei ero ole yhtä dramaattinen kuin inhimillisen toiminnan arvottamisessa. Implisiittisessä arvottamisessa alakategoriat taas eroavat toisistaan. Toisin ilmaistuna selostuksissa ilmenevä suora arvottaminen on useimmiten positiivista, kun taas peitelty-

män arvion suunta vaihtelee. Suurin osa epäsuorasta suhtautumisen ilmaisusta oli luonteeltaan pelitapahtumien kuvailua (ks. myös Caldwell, 2009). Myös pelaajan tilastoista puhuminen (esimerkiksi *'Trey Zeigler on Korisliigan ainoa pelaaja joka on on piste syöttä ja levy pallotilastossa top kymmenen joukossa'*) oli varsin tyyppinen epäsuora tapa luonnehtia yksilöiden onnistumista.

Määrälliset erot positiivisessa ja negatiivisessa arvottamisessa saattavat osittain selittyä lajien luonteella. Selostus etenee muutaman sekunnin kymmenyksen viiveellä varsinaisiin tapahtumiin nähden, ja osa merkityksettömistä tapahtumista jätetään mainitsematta (Gerhardt, 2008). Esimerkiksi koripallopelissä ohiheitot ovat niin tavanomaisia, ettei niitä välttämättä nosteta erikseen esille, kun taas korin tekijä nimetään positiivisessa valossa käytännössä aina viimeistään jälkikäteen. Lisäksi koripallo-ottelussa on runsaasti pelikatkoja, joiden aikana usein näytetään hidastuksia nimenomaan onnistuneista suorituksista, mikä myös saattaa vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin.

Lajikohtaisista eroista yksi huomattava piirre oli arvottamisen määrä, joka on nopeatemmoisessa koripallossa ymmärrettävästi suurempaa. Lisäksi pelitapahtumien hitauden vuoksi jalkapalloselostuksessa kuvatun prosessin subjekti saattoi jäädä litteraatissa kauas itse peliteon kuvauksesta. Tällöin olen litteraatin perusteella luokitellut sen asia-arvottamisen piiriin. Jalkapallossa keskialueella tapahtuvan peliteon merkitys joukkueen menestykseen voi myös näyttäytyä vähäisempänä kuin korintekoyrityksen, minkä vuoksi sitä ei noteerata yhtä todennäköisesti. Koripallopäilytyksissä läsnä oli lisäksi usein kommentaattori, jonka rooliin sekä positiivinen että

negatiivinen arvottaminen nimenomaisesti kuuluvat (Clarke, 2017). Sukupuolten välillä eksplisiittisissä ilmauksissa ei ollut merkittävää määrällistä eroa (vrt. Billings, Halone & Denham, 2000; ks. Eastman & Billings, 2000).

Kokonaisuudessaan arvioiva diskurssi oli määrällisesti aineistossani sangen runsasta. Vaikka analyysistä sivuutettaisiin implisiittisesti arvottavat ilmaukset kokonaan, suoraan arvottavia ilmauksia esiintyi reilun viiden tunnin aineistossa 403 eli paljon enemmän kuin kerran minuutissa. TV-selostusten tehtävä aineiston perusteella on selvästi paitsi ilmaista pelitapahtumia myös tulkita niitä.

3.2 Tunteen ilmaisut

Tunteen ilmaisut olivat aineistossani lukumääräisesti erittäin vähäisiä ja useimmiten implisiittistä. Silloin kun eksplisiittistä tunteen arvottamista esiintyi, peli oli yleensä herkkeliisesti pysähdyksissä. Esimerkissä 1 kuvataan kentän laidalla olevaa päävalmentajaa, kun taas esimerkissä 2 kuvattu toimija protestoi tuomarin vihellystä.

1. tänään oli kyllä (2.3) **helpottuneen oloinen päävalmentaja**
2. **Usman Sale** ja (0.4) **ov vähän**(0.1) **kiukkuinen** tuossa tilanteessa

Esimerkissä 1 kuvattu helpottuneisuus kuuluu suhtautumisen teoriassa turvallisuuden tunteen alakategoriaan (Martin ja White 2005). Selostaja pehmentää sitoutuneisuuttaan tekemäänsä tulkintaan päävalmentajan mielialasta toteamalla, että tämä oli *helpottuneen oloinen*, sen sijaan että tekisi suoraa tulkintaa tämän tunteesta. Vaikka esimerkissä 1 itse tunne kuvataan positiiviseksi, sen mainitseminen kuvastaa ennen muuta sitä, että

puheena oleva henkilö on selvinnyt vaikeasta tilanteesta, mikä vuorostaan välillisesti korostaa pelin merkityksellisyyttä.

Esimerkin 2 kiukkuisuus puolestaan kuvastaa suhtautumisen teorian alakategoriana tyytymättömyyttä ja epämukavuutta (Martin & White, 2005), joka on aineiston tavallisin tunneilmaisun alalaji. Myös se rakentaa pelistä kuvaa vakavana ja tunteita nostattavana toimintana korostaen siten pelin merkityksellisyyttä. Tunteen kuvaaminen on selostajalle siis väline, joka palvelee ottelun muusta merkityksellisyydestä muodostuvan kuvan rakentumista. Esimerkissä 2 ilmauksen intensiteettiä pehmentää adverbi *vähän*, joka on aineistossa kaikkiaan tyypillinen negatiivisissa yhteyksissä ja jonka käsittelyyn palaan tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

Mainittavia laadullisia eroja sukupuoliin kohdistuvassa tunteen diskurssissa ei nousut esiin. Tämä johtunee ensisijaisesti tundediskurssin niukkuudesta. Selvää kuitenkin on, että kaikkea pelaajien toimintaa, samoin kuin molempia palloilulajeja, tarkastellaan selostuksissa ennen kaikkea fyysisinä, taktisina ja taidollisina suorituksina enemmän kuin tunnekokemuksien aiheuttajana. Toinen todennäköinen selitys on, että selostajan oma pelitapahtumiin liittyvä tunnetila realisoituu ensisijaisesti parakielellisinä keinoina, kuten puhenopeuden ja äänen voimakkuuden vaihteluna, enemmänkin kuin leksikaalisesti.

3.2 *Inhimillisen toiminnan arvottamisen*

Inhimillisen toiminnan arvottaminen on määrällisesti mitattuna aineiston selvästi yleisin arvottamisen tapa. Useimmiten selostuksissa arvotettava suoritus yhdistetään siis suorasti sen tekijään, vaikka lausumien kielipolliset muotoilut vaihtelevatkin. Esimerkis-

sä 3 adjektiivi *loistava* tekee ilmauksesta selvästi eksplisiittisen ja positiivisen (ks. *brilliant* Martin & White, 2005). Esimerkissä 4 pelaaja ('Dillard') esitetään aktiivisena toimijana (sen merkityksestä ks. esim. Fairclough, 1989) ja vastuullisena teosta, joka adverbillä ja vahvistavalla intensiteettipartikkelilla (VISK 2004) *erittäin* määritellään onnistuneeksi.

3. **loistava** oli se **Salmisen** liike

4. **Dillard** käyttämään skriiniä, **ja erittäin hyvin pitää** siinä Roosa Lehtorannan (0.2) vaikeassa asemassa

Esimerkissä 3 adjektiivipredikatiivi *loistava* luonnehtii lauseen subjektin *liike* ominaisuutta verrattuna muihin vastaaviin pelitekoihin. Kohta olisi tulkittavissa hyvin perustein myös asia-arvottamiseksi, mutta julki pantu genetiivimäärite '*Salmisen*' nostaa keskeiseksi nimenomaan liikkeen suorittajan, eli inhimillisen toimijan, sillä määrite ei kuulu lauseen valenssiin (VISK 2004). Inhimillisen toiminnan arvottamiseen liittyvänä arvioinnin kohde vaikuttaisi olevan Martinin ja Whiten (2005) hienovaraisemman jaon perusteella toimijan kyvykkyys tai normaalius ja siitä poikkeaminen. Asia-arvottamiseksi tulkittuna se puolestaan olisi teorian sanastoesimerkkien perusteella puhujan mieltymystä osoittava reaktio tai mahdollisesti asian laadukkuuteen liittyvä arvio.

Selvästi suurin osa inhimillisen toiminnan eksplisiittisestä positiivisesta arvottamisesta perustui hyvin latautuneen sanaston käyttöön ja sijoittui intensiteetiltään asteittaisuuden skaalan yläreunaan. Pelaajat ja näihin suoraan yhdistetyt tekemiset olivat muun muassa *hienoja*, *loistavia*, *häikäiseviä*, *komeita* ja *vaarallisia*. Sangen tavanomaista oli siis, että pelaajan kyvykkyden laatua ei eritelty pelissä

sen täsmällisemmin voimaa, taitoa tai nopeutta koskevaksi, vaan arvioinnin painopiste oli kyvykkyyden määrän korostamisessa (ks. Pawley, 1991). Vaikkapa näytteessä 4 jää epäselväksi, mistä pelaajan ominaisuuksista onnistunut suoritus juontuu; ilmeistä kuitenkin on, että toimija pelasi hyvin. Martin ja White (2005) laskevat esimerkin 4 kaltaisen ilmauksen normaaliuteen alalajiin kuuluvaksi, vaikka samalla kertaa se vähintään implikoi pelaajan kyvykkyyttä. Objektina esiintyvä vastapuolen pelaaja taas näyttäytyy kohteena, johon toimija kohdistaa kyvykkyytään osoittavan peliteon, mutta hänen suoriutumistaan ei arvioida eksplisiittisesti. Selostus rakentaa siis urheilijoista kuvaa erityisyksilöinä, jotka kykenevät tavallisuudesta poikkeaviin tekoihin.

Ylisanojen runsaassa määrässä erot olivat vähäisiä sekä laji- että sukupuolikohtaisesti, mutta intensiteetiltään kaikkein positiivisimmat ilmaukset, kuten suoranaiseen yliluonnollisuuteen (KS 2022) viittaavat *maaginen* ja *fantastinen*, esiintyivät naisten pääsarjojen aineistoissa. Lisäksi harvemmin esiin noussut pelaajien toivottavien ominaisuuksien erittely, kuten esimerkeissä 5–7, paljasti kiinnostavia eroavaisuuksia nimenomaan sukupuolten kuvaamisesta.

5. **vahvasti** tulee **Nurmi** tuohon pääpalloon ja voittaa sen

6. sen jälkeen tullaan ai kun **taitavasti Lilja** ohittaa Youngin

7. **Heinonen** (1.4) **röyhkeästi** (0.3) haastaa

Esimerkin 5 kaltaista voimaa korostavaa sanastoa, kuten adjektiiveja *vahva* tai *väkevä* ja niistä johdettuja adverbeja, esiintyi yhtä lailla naisten ja miesten sarjojen selostuksissa. Näyte 5 vastaa Martin ja Whiten (2005) esimerk-

kejä, joissa aktiiviseen toimijaan liitetty tapaa ilmaiseva adverbi tekee lauseesta inhimillistä toimintaa arvottavan. Myöskään lauseiden kielipölyssä muotoilussa tai ilmausten asetteittaisuudessa ei ollut merkittäviä eroja sukupuolten sarjojen välillä. Voimakkuuteen viittaaminen on Martinin ja Whiten (mt.) luokittelussa selvästi kyvykkyyteen liitettävä arvio, ja sen esiintyminen urheilun kontekstissa on odotuksenmukaista. Tutkimustulokset siitä, kuvataanko sukupuolia tältä osin eri tavoilla urheilun kontekstissa, ovat vaihtelevia (ks. Eastman & Billings, 2000; vrt. Bernstein & Kian, 2015; Billings, Halone & Denham, 2002), ja palaan niihin tarkemmin päätätö-luvussa.

Näytteessä 6 esiintyvä adverbi *taitavasti* sekä sille läheinen adjektiivi *taidokas* esiintyivät ainoastaan naisten otteluiden selostuksissa. Havainto on osin ristiriidassa aiempien tutkimusten kanssa (vrt. esim. Bernstein & Kian, 2015) sikäli, että kaikenlainen fyysinen kyvykkyys on yleensä useammin miehiin liitetty piirre. Esimerkissä 7 esillä oleva voitontahtoiseen mielenlaatuun liittyvä kuvaus taas puuttui naisten selostusaineistoista. Sekä naiset että miehet kuvattiin muun muassa *varmoiksi* pelaajiksi, mutta *röyhkeys* ja *päättäväisyys* olivat piirteitä, jotka yhdistyivät vain miehiin. Billings, Angelini, MacArthur, Bissell, ja Smith (2014) toteavat tutkimuksessaan, että vaikka rohkeuden kuvaamisen määrässä ei ole sukupuolten välillä eroa urheilun kontekstissa, miesten tapauksessa menestys määrittellään useammin rohkeudesta johtuvaksi, minkä tämä havainto näyttäisi vahvistavan.

Suhtautumisen teoriassa taitoihin viittaaminen edustaa selvästi inhimillisen toimijan kyvykkyyden arviointia, kun taas päättäväisyys liittyy luotettavuuden ja röyhkeys sovin-

naisuuden kategoriaan (Martin & White, 2005). Toisin sanoen ero sukupuolten kuvaamisessa ei ole pelkästään yksilöiden toiminnan tavassa, vaan näkökulmassa, josta heitä tarkastellaan. Huomattavaa on, että urheilun kontekstissa röyhkeys on suhtautumisen teoriasta poiketen usein toivottava ominaisuus.

Osittain arvottavien ilmausten valinnassa näkyivät myös lajikohtaiset erot. Esimerkin 8 adjektiivi *tehokas* esiintyy yhtä usein miesten ja naisten pelien selostuksissa, mutta ainoastaan koripallossa.

8. siinä on sitte *tehokas* pelaaja *Toeaina*

Esimerkissä 8 pelaaja '*Toeaina*' määritellään nominatiivimuotoisen luokituspredikaatiivin (ks. Shore, 2021) '*pelaaja*' kautta tiettyyn ryhmään kuuluvaksi, ja adjektiivimääre *tehokas* ottaa kantaa hänen kyvykkyyteensä, muttei määrittele tätä kyvykkyyttä täsmällisemmin fyysisyydestä tai henkisytydestä johtuvaksi. Kielitoimiston sanakirja (2020 s.v. *tehokas*) yhdistää ihmiseen viittaavan tehokkuuden muun muassa tarmokkuuteen tai aikaansaavuuteen, mutta urheilun kontekstissa merkitys vaikuttaisi olevan tarkoitteeltaan asia-arvottamisen kaltainen (ks. Martin & White, 2005). Lausumassa pelaajaa tarkastellaan hänen joukkueelle tuottamansa hyödyn kautta pikemminkin kuin itsenäisenä inhimillisenä toimijana. Koripallossa pelaajan tuottama arvo, esimerkiksi pisteet, ovat helpommin määriteltävissä kuin jalkapallossa, mikä todennäköisesti selittää ilmauksen käytön.

Negatiivinen ihmisarvottaminen keskittyi myös ennen kaikkea adverbeihin ja adjektiiveihin kuten *heikko*, *huolimaton* tai *huonosti*. Niiden variaatio oli selvästi vähäisempää positiiviseen arvottamiseen verrattuna, eivätkä ilmaukset yleisesti edustaneet asteittaisuuden

ääripäitä yhtä selvästi kuin positiiviset. Toisinaan arvottaminen ilmaistiin myös muiden sanaluokkien avulla, kuten esimerkissä 9.

9. Raitanen *söhlää* pallon

Kielitoimiston sanakirjan (KS 2022) mukaan esimerkissä 9 esiintyvä verbi *söhlätä* on synonyyminen *säblätä*-verbin kanssa, jolle annetaan merkitys 'toimia (malttamattoman, kiireisen) taitamattomasti (ja epäonnistua)' (KS 2022 s. v. *säblätä*). Vaikka alkuperäisen suhtautumisen teorian esimerkkisanasto sisältää vain adjektiiveja ja adverbeja sekä verbien modaalimuotoja, Martin ja White (2005) toteavat, ettei arvottavuus ole sidoksissa sanaluokkiin. Suomenkielinen verbi selvästi sisältää negatiivisen merkityksen (vastaavasta tulkinnasta ks. esim. Oteiza, 2017). Arvottaminen kohdistuu jälleen pelaajan kyvykkyyteen.

3.4 Asia-arvottamisen ilmaisu

Kuten luvussa 3.1 osoitin, määrällisesti eksplisiittinen asia-arvottaminen noudatti jokseenkin samanlaista jakaumaa kuin inhimillisen toiminnan arvottaminen sikäli, että positiivinen arvottaminen oli selvästi negatiivista yleisempää. Laadullisesti asia-arvottamisen diskurssi varioi inhimillisen toiminnan arvottamista enemmän ja oli sävyltään negatiivisemmin latautunutta. Esimerkin 10 kaltaisia korkeaa intensiteettiä osoittavia positiivisia ilmauksia oli vähemmän kuin inhimillisen toiminnan arvottamisessa, kun taas esimerkin 11 mukainen matalan intensiteetin arvottaminen oli runsaampaa.

10. loistava passi, *uskomaton* syöttö

11. *mainion näköinen pallo* kohti Begollia

Esimerkissä 10 pelisuorituksen onnistuneisuutta kuvataan sekä adjektiiveilla että asiataason toiston avulla. Suhtautumisen teoria ei tarjoa suoraa vastausta siihen, onko esimerkissä näkyvä arvottaminen kategorialtaan teon arvon määrittelemistä vai kuvauksen aiheuttamasta reaktiosta (ks. Martin & White, 2005). Urheiluselostuksen genressä näiden kategorioiden erottaminen ylipäänsä on hankalaa, mutta asian poikkeuksellisuus käy selväksi. Esimerkissä 11 puolestaan näkyy paitsi arvottaminen, myös sitoutuneisuus. Puhuja ei ota suoraa kantaa peliteon hyvyyteen vaan pitää 'mainioutta' yhtenä mahdollisuutena. Ilmaus liittyy kesken olevaan ja dynaamiseen pelitilanteeseen, minkä vuoksi selostaja voi pidättäytyä esittämästä asiaa varmana (ks. Gerhardt, 2008).

Asteittaisuuden ilmi tuominen on aineistossa erityisen tyypillistä asia-arvottamisessa. Esimerkissä 12 pelikuvion laadukkuuteen liittyvää sanaa tehokas vahvistetaan intensiteettimääritteellä *todella*, joka siirtää ilmauksen kohti asteittaisuusskaalan korkeaa reuna (Martin & White, 2005). Vastaavasti negatiivisesti arvottavat ilmaukset sisältävät usein intensiteettiä laskevan adverbien *hieman* tai *vähän*, kuten esimerkissä 13.

12. **todella tehokas** päätyrajasetti

13. **vähän on liian vaikea** syöttö

Esimerkissä 12 esiintyvä positiivinen vahvistaminen korostaa pelisuorituksen arvoa. Urheilun kontekstissa tehokkuus määritellään joukkueelle pisteitä tuottavaksi, jolloin toiminnan muilla piirteillä ei ole merkitystä. Esimerkin 13 intensiteetin lasku taas on kiinnostavaa siitäkin näkökulmasta, että erittäin huono syöttö tuottaisi saman lopputuloksen kuin mainittu *vähän liian vaikea* syöttökin.

Ilmauksen valintaa ei siten voi perustella pelkästään peliteon kuvauksena vaan kyse on nimenomaan diskurssiin liittyvästä kielellisestä valinnasta, jossa epäonnistumiset ovat pieniä ja onnistuminen suurta.

Negatiivisessa asia-arvottamisessa oli selvä sukupuoliin liittyvä laadullinen ero. Miesten peleihin liitetyssä asia-arvioinnissa esiintyi selvästi voimakkaampia negatiivisia ilmauksia, kuten esimerkeissä 14 ja 15. Naisten pelien ilmauksista useimmat olivat näytteen 16 kaltaisia.

14. siinä oli -- varsin epäonninen vaihto, se oli **täydellinen totaalinen munaus**

15. tämä **pallottelu** sitten päättyi se **päättyy** loppujen lopuksi **nolosti**

16. nyt oli **heikosti käytetty hyökkäys** tämä

Esimerkki 14 on tapaus, jonka yhteydessä Martin ja White (2005) puhuvat intensiteetin maksimoimisesta, joka todennäköisemmin kuvaa puhujan sitoutuneisuutta näkemykseensä, kuin pyrkii olemaan kirjaimellisesti ymmärrettävä ilmaus. Lausuman tehtävä vaikuttaisikin olevan enemmän pelin intensiteettiä ja toisaalta selostuksen vuorovaikutteisuutta lisäävä kuin informatiivinen. Esimerkin 15 *nolosti* taas asettuu suhtautumisen teorian pääluokkien välimaastoon sikäli, että se osoittaa sekä tunnereaktiota että asia-arvottamista. Tässä yhteydessä kyseessä on ensisijaisesti haalistunut tunneilmauksen sisältävä kaavamainen ilmaus (ks. Martin ja White 2005) pikemmin kuin se, että puhuja todella olisi nolostunut. Esimerkissä 16 negatiivinen arvottaminen esitetään -sti-johtimella muodostetulla tavan adverbialilla (VISK 2004; Halliday (1994) puhuu tässä yhteydessä olosuhteisiin liittyvistä tavan adverbialleis-

ta). Muotoilu antaa ymmärtää, että tilanteessa olisi voinut toimia toisinkin, mutta toisaalta koko hyökkäystä ei määritellä heikoksi, vaan vain sen toteutustapa.

Toinen laadullinen ero sukupuolten asia-arvottamisen välillä intensiteetin lisäksi oli aktivoituvissa arvottamisen kategorioissa. Tilanteita, joissa kuvattiin pelisuoritusten heikkoutta, kuvattiin *sähläämiseksi* ainoastaan miesten peleissä (esimerkki 17). Vain naisten pelien selostuksissa taas esiintyivät määritelmät kuten *hätäinen* tai *hermostunut*, kuten näytteessä 18.

17. hiaman **sähläystä** Korihaiden hyökkäys

18. nyt tulee sitten vähän **hätäisempi** purku siltä

Esimerkin 17 sählääminen liittyy selvästi taitamattomaan fyysiseen toimintaan, ja on suhtautumisen teorian alakategorioissa asian tasapainoisuuden arviointia (Martin & White, 2005). Hyökkäys siis epäonnistuu, koska siinä toimitaan taitamattomasti. Sen sijaan esimerkin 18 hätäisyys ja hermostuneisuus on enemmänkin inhimilliseen toimintaan liittyvän luotettavuuteen kuvaus. Vaikka arvottaminen kohdistuu asiaan, muotoilu antaa selvästi ymmärtää, että teosta on vastuussa ihmistoimija. Siinä missä miesten peleissä epäonnistuminen siis yhdistyy taitamattomuuteen, naisten puolella se kytketään henkisiin ominaisuuksiin (ks. myös Eastman & Billings, 2000)

Kaikkiaan asia-arvottaminen korostui tilanteissa, joissa tekijyyttä ei haluttu syystä tai toisesta korostaa tai joissa kyse oli useamman kuin yhden henkilön suorituksesta. Lisäksi voimakkaimmat negatiiviset ilmaukset liittyivät aineistossa nimenomaan asia-

arvottamiseen. Vaikuttaa siltä, että tekijän mainitsematta jättäminen antaa tilaa käyttää asteittaisuuden negatiivista ääriä, vaikka negatiivisuus yleisesti onkin vähäistä.

3.5 Tulosten koonti

Edellä olen hahmotellut urheiluselostusten tunteeseen, inhimilliseen toimintaan ja asia-arvottamiseen liittyviä ilmauksia. Määrällisesti mitattuina eri palloilusarjoista koostettujen osa-aineistojen tulokset ovat keskenään verraten samankaltaisia, ja poikkeukset jäävät yksittäisiksi. Myös kaikkien osa-aineistojen laadullisissa piirteissä on runsaasti yhteistä. Näyttäisi siis siltä, että tutkimuksen perusteella on mahdollista tunnistaa tiettyjä arvottavan urheilupuheen ominaispiirteitä.

Tunteesta urheiluselostuksissa puhutaan niukasti. Urheilijat kuvataan toimijoina ja poikkeuksellisten tekojen suorittajina, ei niinkään yksilöllisinä kokijoina. Vaikuttaa siltä, että pelaajia tarkastellaan ensisijaisesti ulkokohtaisesti heidän joukkueellensa tai katsojalle tuottamansa arvon kautta. Silloin kun tunnetta kuvataan, se näyttää yleensä negatiivisena. Tunnepuheen kautta tarkasteltuna selostuksesta voidaan erottaa diskurssi, jossa urheilu esittäytyy vakavana ja merkityksellisenä asiana.

Ennen kaikkea urheilua havainnoidaan inhimillisen yksilön kautta. Positiiviset tapahtumat kuvataan yleensä poikkeuksellisten yksilöiden aikaansaannoksiksi ja niitä korostetaan voimakkaasti kohosteisilla sanavalinnoilla, kun sen sijaan epäonnistumiset näyttävät vähäisinä ja niiden ilmaisu pehmenetään. Tätä vahvasti esiin nousevaa ilmaisu tapaa voisi luonnehtia ehkäpä erityisyksilödiskurssiksi. Diskurssin rakentamiseksi pelaajia kuvataan varsin kapeasta näkökulmasta, ennen kaik-

kea näiden osoittaman fyysisen kyvykkyyden kautta. Lisäksi tyypillisempää on kielentää havaitun kyvykkyyden määrä kuin eritellä, millaista tuo kyvykkyys on lajiltaan (ks. Pawley, 1991).

Tältä osin vaikuttaisi, että selostus pyrkii enemmänkin myötäelämään tapahtumia katsojan mukana ja korostamaan nähtyjen tapahtumien merkityksellisyyttä kuin analysoimaan niitä teknisesti. Selostusten maailmassa on olennaisempaa, miten hyvä pelaaja tai tämän teko on kuin tiedostaa, mistä tuon asian hyvyys johtuu.

Selostusten urheilijat elävät todellisuudessa, jossa onnistuneet suoritukset ovat korostetun suuria ja epäonnistumiset vähäisiä. Myös peliteoista puhumisen tavassa korostuu vastaava positiivista korostava katsantokanta. Toisaalta kuitenkin myös voimakkaimmin negatiivisesti latautunut arvottaminen liittyy ensisijaisesti asioihin, ei inhimillisiin toimijoihin tai tunteisiin. Toisin muotoiltuna urheilun maailmassa onnistumiset johtuvat yksilöstä, kun taas negatiiviset käänteet näyttäytyvät usein itsenäisiä tapahtumia ilman tekijää. Asia-arvottamisen laadun perusteella voitaneen puhua epäonnisten sattumusten diskurssista, joka aktivoituu, kun kentällä nähtävä suoritus ei onnistu toivotusti. Pelitapahtumien kuvaaminen tapahtumien kautta on siis yhtäältä keino myös pehmentää kritiikkiä.

Vastauksena ensimmäiseen tutkimuskysymykseen voin siis todeta, että urheiluselostusten arvottava diskurssi on positiivista, vahvasti latautunutta ja asioita yksittäisten pelaajien ja näiden kykyjen kautta tarkastelevaa. Vaikka kyseessä on joukkueurheilu, tapa puhua aiheesta korostaa selvästi toimijan ja yksittäisten tekojen merkitystä. Urheilukentillä kilpailevat kyvykkäät ja suuria onnistumisia saavut-

tavat poikkeusyksilöt.

Määrällisesti suurin osa arvottavasta puheesta on epäsuoraa ja vähintään näennäisesti puolueetonta, mutta myös suora kannanotto on yleistä. Toisen tutkimuskysymyksen ilmeisenä vastauksena arvottava diskurssi on lajiltaan erittäin positiivista, sillä suoraa positiivista arviointia esiintyy määrällisesti moninkertaisesti negatiiviseen verrattuna. Positiivinen arvottaminen sijoittuu usein intensiteetiltään kielellisten valintojen asteikon ylälaitaan, kun taas negatiivista arvottamista pehmennetään enemmän. Diskurssin perusteella urheilun maailmassa asiat ovat yleisesti hyvin ja koetut elämykset suuria. Genrenä selostuksiin vaikuttaa myös juurtuneen tapa, jossa pelisuoritus kuvataan onnistuneen osapuolen näkökulmasta pikemmin kuin esimerkiksi harhautetuksi tulleen puolustajan (ks. Gerhardt, 2008).

Kolmas tutkimuskysymys selostuksissa ilmenevistä sukupuolieroista on tulkinnaltaan monimutkaisempi. Naisten otteluissa inhimillisen toiminnan arvottaminen oli vielä korostetumman myönteistä miehiin verrattuna sekä määrältään että laadultaan. Voimakkaimmin positiiviset ilmaukset liittyivät naisten sarjoihin, latautuneimmat negatiiviset kommentit taas miehiin. Monilta osin toiminnan kuvaaminen eri sarjoissa oli samankaltaista, sillä pelaajien kyvykkyys ja esimerkiksi voimakkuus nousevat esille yhtä lailla kaikissa osa-aineistoissa.

Huomattavimmat laadulliset erot sukupuolten toiminnan arvottamisessa ovat, että miesten sarjoissa onnistumisten ympärille rakentuu päättäväisten ja röyhkeiden yksilöiden diskurssi, joka naisten sarjoista puuttuu. Epäonnistumisten yhteydessä naisten peleissä selittäväksi tekijäksi aktivoituu henkisten

ominaisuuksien näkökulman ottava diskurssi, kun miesten tapauksessa selitys on fyysisessä taitamattomuudessa. Sama pelitapahtuma nähdään siis eri tavalla sarjasta riippuen.

4 YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT

Tutkimusartikkelissani olen tarkastellut suomalaisen urheiluselostuksen tekstilajipiirteitä. Havaintojen perusteella selostusdiskurssin voi määritellä asennoitumiseltaan positiiviseksi, yksilökeskeiseksi ja sekä yksilön kyvykkyyden kautta pelisuorituksia tarkastelevaksi. Diskurssiin sisältyy myös runsaasti korkean intensiteetin ilmauksia.

Yksilön ja tämän erityisominaisuuksien korostuminen selostuksessa on odotuksenmukaista (ks. Richard, 2008). Vaikka kyse on joukkueurheilusta, sitä usein seurataan julkisuudessa tähtiä ja persoonia korostaen, mikä näkyy inhimillisen toiminnan arvottamisen suurena määränä sekä arvottamisen laadun korkeana positiivisena intensiteettinä. Kahdeksankymmentäyhdeksän prosenttia aineiston kaikesta inhimillisen toiminnan eksplisiittisestä arvottamisesta oli laadultaan positiivista. Eksplisiittinen arvottaminen on myös vähiten tulkinnanvaraista, mikä vahvistaa tulosten kertoman, kuten myös edellisissä luvuissa käsitellyt havainnot suhtautumisen asteittaisuudesta (ks. myös Pawley, 1991).

Urheilijoiden ottelunjälkeisiä haastatteluja tutkinut File (2015) osoittaa, kuinka haastattelutilanteessa urheilijan käytökselle on asetettu tiukat oletusarvot. Tutkimustulosten perusteella tällainen varsin hyvin tunnistettu koodisto on läsnä myös suomalaisessa urheiluselostuksessa. Myös havainto vähäisestä kriittisyydestä vaikuttaisi olevan yhtenevä aiempien suomalaisesta urheilujournalismista havaittujen piirteiden kanssa (ks. esim. Laine

& Turtiainen, 2018).

Kyse ei kuitenkaan ole pelkästään suomenkielisestä tai suomalaisen kulttuuriin liittyvästä ilmiöstä. Vaikka Caldwellin (2009) tutkimat pelinjälkeiset haastattelut eroavat tekstilajiltaan selostuksesta, hänen tuloksissaan on erittäin paljon yhteistä tämän aineiston kanssa. Tutkimuksissaan Caldwell määrittelee kaiken pelaajien pelisuoritukseen liittyvän arvioinnin asia-arvottamiseksi eikä henkilöön kohdistuvaksi, mikä aiheuttaa tuloksiin näennäisen eron, mutta eksplisiittinen arvottaminen on myös hänen aineistossaan lähes pelkästään positiivista.

Vaikka urheilun seuraaminen yleisesti mielletään tunnepitoiseksi toiminnaksi, tunteita ei juurikaan sanallisteta urheiluselostuksissa, ja niiden ilmaisua pehmennetään (ks. myös Richard 2008). Caldwellin (2009) urheilijahaastatteluiden tutkimuksessa tunteen ilmaisut ovat merkittävästi yleisempiä kuin omassa aineistossani. Tulkitsen tämän havainnon selittyvän ennen muuta erolla, joka haastattelulla ja selostuksella on genrenä. Otelun jälkeen haastateltavat urheilijat kertovat todennäköisemmin olevansa tyytyväisiä tai pettyneitä joukkueensa pelioitteisiin verrattuna neutraalista näkökulmasta peliä seuraavaan selostajaan. Havaintojeni perusteella selostaja ilmaisee omaa tunnetilaansa yleensä muilla kuin sanastollisilla keinoilla ja toisaalta asemoi itsensä enemmän tapahtumien kuin tunnetilojen tulkitsijaksi.

Selittäviä tekijöitä selostusdiskurssin positiiviselle koodistolle voi olla useita. Yksi tällainen voi olla selostajan omaksuma asenne. Oman työkokemukseni mukaan tuotantoyhtiö, kanava sen enempiä kuin kilpasarjakaan eivät puutu selostajan toimintaan juuri lainkaan, mutta kenties selostajan kielellisiä

valintoja ohjaa julkilausumaton tieto siitä, että omaa tuotetta ennemmin kehutaan kuin haukutaan. Toisaalta selostaja voi tuntea olevansa tavallaan lajiyhteisönsä asialla, ja positiivisen kuvan välittämisen ottelutapahtumasta ja pelaajista voidaan ajatella olevan eduksi koko lajille. Lisäksi Suomessa selostajilla on usein yhteyksiä otteluita järjestäviin seuroihin. Tavanomaista on, että selostajat myös tuntevat pelaajia henkilökohtaisesti, mikä saattaa heijastua tuloksiin.

Myös negatiivisen arvioinnin esittäminen implisiittisesti, esimerkiksi tilastojen kautta – mieluummin kuin suoraan lausuttuna – saattaa olla tapa, jolla arvostelija etäännyttää itsensä tilanteesta (Walsh & Caldwell, 2017). Tältä osin selostuksessa tuntuu olevan ominaisuuksia esimerkiksi keskusteluanalyyysissä tunnetusta piirteestä, joissa vastapuolen kasvoja pyritään säästämään. Asetelman selostajan ja pelaajien välillä voi tulkita olevan varsin tuttavallinen. Puhuja ja puheen kohde muodostavat ehkä eräänlaisen sisäryhmän, jossa negatiivista palautetta vältetään (ks. myös Theodoropoulou, 2008).

Sosiaalisen median tai julkisen keskustelun paine saattaa myös saada selostajan varomaan sanankäyttöään. Jyrkän negatiivista asennoitumista ilmaiseva selostaja saatetaan kokea väärällä tavalla asenteelliseksi. Huomattavaa on toki myös, että selostajat ovat itse hyvin perehtyneitä alaansa. Kenties positiivista korostavissa tutkimustuloksissa heijastuvatkin ensisijaisesti vilpitiön ilo ja innostus seurattavasta kamppailusta. Lisäksi pääsarjatason otteluissa pelin taso on yleisesti hyvä, joten osittain hyvien pelisuoritusten määrä voi selittyä sitäkin kautta. Tämä ei kuitenkaan perustele jyrkkää eroa implisiittisen ja eksplisiittisen asennoitumisen kesken.

Eastman ja Billings (vrt. 2001) eivät löydä suoraa tukea hypoteesilleen siitä, että naisten pelisuoritukset nähtäisiin vähemmän yksilöllisinä ja enemmän joukkueen suorituksina. Omasta aineistostani on sen sijaan mahdollista tehdä tällainen tulkinta. Sekä jalkapallo- että koripallo-otteluiden selostuksissa inhimillisen toiminnan arvottamista esiintyi määrällisesti enemmän miesten sarjoissa, ja ero oli molemmissa tapauksissa yli kymmenen prosenttiyksikön suuruinen naisiin verrattuna. Lisätutkimus aiheesta voisi olla paikallaan havainnon varmistamiseksi. Selittävänä tekijänä voisi olla esimerkiksi se, että miesten sarjojen pelaajat ovat yleensä katsojille tutumpia, minkä vuoksi pelaajien nimet nousevat useammin esiin selostuksen aikana (kulttuuriesta selitysmallista ks. Aull & Brown, 2013).

Myös muut tutkimuksessa havaitsemani erot naisten ja miesten sarjojen laadultaan erilaisen arvottamisen osalta antavat aihetta jatkotutkimukseen. Havaitsemisiani eroissa arvottamisen kohdistamisessa ja sanallistamisessa on ainakin viitteitä urheilullekin tyypillisistä hegemonisista asenteista, kuten miesten ja naisten samankaltaisen toiminnan tulkitsemisesta eri syistä johtuvaksi (ks. esim. Hallmark, 2006; Kivelä, 2018).

Osittain tuloksia selittänee myös selostuksissa toistuvat kaavamaiset lauserakenteet (ks. Makarova, 2008). Esimerkiksi koripalloselostusten yhteydessä toistuu varsin usein esimerkiksi 19 kaltainen ilmaus.

19. Kaukiais- Kaukiaisesta näin vierasjoukkueen **paras pistemies seitsemällä pisteellä**

Urheilutapahtumissa on tiettyjä kiinnostavia ja piirteitä, joita lähetysten seuraajat odottavat, ja esimerkissä 19 ilmenevä tilastotiedon

kertominen on yksi näistä. Tältä osin selostus on jo lähtökohtaisesti rakennettu onnistumista ja voittamista korostavaan muotoon, sillä ottelun vähiten pisteitä tehnyttä pelaajaa tai pahinta epäonnistujaa ei yleensä erikseen mainita.

Ekspliisiittisesti ilmaistun arvottamisen jako positiiviseen ja negatiiviseen on suhteellisen vapaa tulkinnallisuuksista. Sen sijaan inhimillisen toiminnan ja asia-arvottamisen välinen rajanveto on suhtautumisen teoriassa niin häilyvä, että tähän jakoon on syytä suhtautua kriittisesti varsinkin erilaisia tutkimustuloksia vertailtaessa. Myös jako ekspliisiittiseen ja implisiittiseen on ajoittain vaikeaa tehdä. Paikallaan voisikin olla laatia perusteellinen, suomen kielen erityispiirteet huomioiva kokonaistulkinta suhtautumisen teoriasta (ks. myös Oteíza, 2017).

Välttämätöntä on huomata, että tutkijan tekemästä tulkinnallisuudesta ei kokonaan päästä eroon suhtautumisen teorian työkalunkaan avulla (ks. Martin & White, 2005; Thompson, 2008). Toisenlaisesta positioista samaa aineistoa lähestyvä tutkija voisi päätyä erilaisiin tulkintoihin. Luokittelukriteereiden lisäksi multimodaalisuuden huomioiminen voisi muuttaa tutkimukseni tuloksia merkittävästi.

Urheiluselostukset ovat lingvistisesti monipuolinen ja turhan vähälle huomiolle jäänyt genre, jossa riittää runsaasti ainesta jatkotutkimusten tekoon. Pelkästään systeemis-funktionaalisen kieliopin sisällä vaikkapa havainnot selostuksissa käytetyistä prosessiverbeistä voisivat tuoda lisävaloa tässä artikkelissa esitettyihin kysymyksiin. Kiinnostavaa olisi tutkia myös selostustilannetta, jossa pelaajat edustavat ulkomaisia joukkueita. Antaisiko suurempi sosiaalinen etäisyys enemmän tilaa

esimerkiksi negatiiviselle arvioinnille?

Mihin tutkimuksestani ilmenevä urheilupuheen arvottava diskurssi sitten vaikuttaa? Ainakaan julkisessa keskustelussa usein mainittava asenteiden koventuminen ei näytä heijastuneen urheilukieleen. Pohtia voidaan, muuttuuko urheilun katselukokemus miellyttävämmäksi positiivisen arvottamisen kautta tai voiko yksinomaan positiivista korostava diskurssi alkaa vaikuttaa epärehelliseltä. Toisaalta diskurssin yksilökeskeisyys on myös kiinnostavaa. Kenties joukkuelajitkin kielen perusteella nähdään eräänlaisena yksilöurheiluna, jossa poikkeusyksilön ominaisuudet korostuvat kekseliään joukkuetaktiikan tai fyysisen huippusuorituksen sijaan.

LÄHTEET

- Aull, L. L. & Brown, D. W. (2013). Fighting words: A corpus analysis of gender representations in sports reportage. *Corpora*, 8(1), 27–52.
- Bernstein, A. & Kian, E. T. M. (2013). Gender and sexualities in sport media. Teoksessa P. M. Pedersen (toim.), *Routledge handbook of sport communication* (s. 333–341). Routledge.
- Billings, A. C. (2004). Depicting the quarterback in black and white: A content analysis of college and professional football broadcast commentary. *The Howard Journal of Communications*, 15, 201–210.
- Billings, A. C., Angelini, J. R., MacArthur, P. J., Bissell, K. & Smith, L. R. (2014). (Re) calling London: The gender frame agenda within NBC's primetime broadcast of the 2012 Olympiad. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 91(1), 38–58.
- Billings, A. C., Halone, K. K. & Denham, B. E. (2002). "Man, that was a pretty shot": An analysis of gendered broadcast commentary surrounding the 2000 men's and women's NCAA final four basketball championships. *Mass Communication & Society*, 5(3), 295–315.
- Caldwell, D. (2009). 'Working your words': Appraisal in the AFL post-match interview. *Australian Review of Applied Linguistics*, 32(2), 13.1–13.17.
- Caldwell, D., Walsh, J., Vine, E. W. & Jureidini, J. (2017). Discourse, linguistics, sport and the academy. Teoksessa D. Caldwell, J. Walsh, E. W. Wine & J. Jureidini. (toim.), *The discourse of sport analyses from social linguistics*, (s. 1–12). Routledge.
- Campbell, I. A. & Bebb, L. (2020). 'He is like a Gazelle (when he runs)' (re)constructing race and nation in match-day commentary at the men's 2018 FIFA World Cup. *Sports in Society*, 1–19.
- Clarke, B. (2017). Representations of experience in the language of televised and radio football commentaries: Patterns of similarity and difference in transitivity. Teoksessa D. Caldwell, J. Walsh, E. W. Wine & J. Jureidini. (toim.), *The discourse of sport analyses from social linguistics*, (s. 34–55). Routledge.
- Eastman, S. T. & Billings, A. C. (2000). Sportscasting and sports reporting: The power of gender bias. *Journal of Sport and Social Issues*, 24(2), 192–213.
- Fairclough, N. (1989). *Language and power*. Longman.
- Fairclough, N. (1992). Introduction. Teoksessa N. Fairclough (toim.), *Critical language awareness*, (s. 1–29). Longman.
- File, K.A. (2015). The strategic enactment of a media identity by professional team sports players. *Discourse & Communication*, 9(4), 441–464.
- Gerhardt, C. (2008). Turn-by-turn and move-by-move: A multi-modal analysis of live TV football commentary. Teoksessa E. Lavric, G. Pisek, A. Skinner & W. Stadler (toim.), *The linguistics of football*, (s. 283–294). Ilmprint.
- Halliday, M. A. K. (1994) [1985]. *An introduction to functional grammar*. Edward Arnold.
- Hallmark, J. R. (2006). We don't glow, we sweat: The ever-changing commentary about women's athletics. Teoksessa L. K. Fuller (toim.), *Sport, rhetoric, and gender. Historical perspectives and media representations* (s. 159–168). Palgrave Macmillan.
- Hunston, S. & Thompson, G. (2000). *Evaluation: An introduction*. Teoksessa S. Hunston & G. Thompson (toim.), *Evaluation in text: Authorial stance and the construction of discourse*, (s. 1–27). Oxford University Press.
- Juvonen, R. (2007). Suhtautumisen systematiikka. *Virtittäjä*, 111, s. 431–435.
- Katajamäki, H. (2018). *Tekijän identiteetti taloussanomalehtien pääkirjoituksissa: Pääkirjoitustoimittajan sosiaalisesta roolista tuotettu, tekstistä tulkittu*. Acta Wasaensia, 411. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Kivelä, T. (2018). *Jalkapallon maskuliininen hegemonia miesten ja naisten otteluselostuksien representaatioissa*.
- KS 2022 = Kielitoimiston sanakirja (2022). Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 11.11.2020 [viitattu 14.11.2021].

- Lahti, E. (2019). *Maahanmuuttokeskustelun retoriikkaa*. Unigrafia.
- Laine, A., & Turtiainen, R. (2018). *Urheilujournalismi vallan vahtikoirana? Tapauskohtaisessa tarkastelussa huippu-urheilun muutostyötä käsittelevä uutisointi suomalaisissa sanomalehdissä. Media & viestintä, 41(4).*
- Lehto, L.-M. (2018). *Korpusavusteinen diskursianalyysi japaninsuomalaisten kielipuheesta*. Universitatis Ouluensis B 162. Oulu: Oulun yliopisto.
- Makarova, A. (2008). Deviations in sports commentator speech: Statistical and linguistic analysis. Teoksessa E. Lavric, G. Pisek, A. Skinner & W. Stadler (toim.), *The linguistics of football*, (s. 305–316). Ilmprint.
- Martin, J. R. & White, P. R. R. (2005). *The language of evaluation. Appraisal in English*. Palgrave Macmillan.
- Mayo, M. A. & Taboada, M. (2017.) Evaluation in political discourse addressed to women: Appraisal analysis of Cosmopolitan's online coverage of the 2014 US midterm elections. *Discourse, Context, & Media, 18*, 40–47.
- Mean, L. J. (2017). Foreword. Teoksessa D. Caldwell, J. Walsh, E.W. Wine & J. Jureidini (toim.), *The discourse of sport analyses from social linguistics*, (s. ix–xiii). Routledge.
- Oteíza, T. (2017). The appraisal framework and discourse analysis. Teoksessa T. Bartlett & Gerard O'Grady (toim.), *The Routledge handbook of systemic functional linguistics*. Routledge.
- Pawley, A. (1991). *How to talk cricket: On linguistic competence in a subject matter*. Teoksessa Currents in Pacific linguistics: Papers on Austronesian languages and ethnolinguistics in honour of George W. Grace. Pacific Linguistics. 339–368.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2019). *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino.
- Rada, J. E. (1996). Color blind-sided: Racial bias in network television's coverage of professional football games. *Howard Journal of Communications, 7(3)*, 231–239.
- Rada, J.E. & Wulfemeyer, K.T. (2005). Color coded: Racial descriptors in television coverage of intercollegiate sports. *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 49*, 65–85.
- Richard, A. (2008). Televised football commentaries: Descriptions, narrations, and representations of a non-victory. The European Club Championship Final 1976 (Bayern Munich vs AS Saint-Etienne). Teoksessa E. Lavric, G. Pisek, A. Skinner & W. Stadler (toim.), *The linguistics of football*, (s. 193–202). Ilmprint.
- Ross, A. S. & Caldwell, D. (2019). 'Going negative': An APPRAISAL analysis of the rhetoric of Donald Trump on Twitter. *Language and Communication, 70*, 13–27.
- Shore, S. (2021). *Lauseita ja vesinokkaeläimiä – Perinteisestä funktionaaliseen lauseoppiin*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Theodoropoulou, I. (2008). Football register formation: The case of Greece's triumph in EURO 2004. Teoksessa E. Lavric, G. Pisek, A. Skinner & W. Stadler (toim.), *The linguistics of football*, (s. 333–342). Ilmprint.
- Thompson, G. (2008). Appraising glances: Evaluating Martin's model of APPRAISAL. *Word, 59(1–2)*, 169–187.
- Vierkant, S. (2008). Metaphor and live radio football commentary. Teoksessa E. Lavric, G. Pisek, A. Skinner & W. Stadler (toim.), *The linguistics of football*, (s. 121–132). Ilmprint.
- VISK = Ison suomen kielipin verkkoversio. Hakulinen, Auli – Vilkuna, Maria – Korhonen, Riitta – Koivisto, Vesa – Heinonen, Tarja Riitta – Alho, Irja 2004: Iso suomen kieliooppi. <http://scripta.kotus.fi/visk>.
- Västi, K. (2012). *Verbittömät tapahtumanilmaukset. Suunnannäyttäjinä LÄHDE- ja KOHDE-konstruktio*. Acta Universitatis Ouluensis B Humaniora 107. Oulun yliopisto
- Walsh, J. & Caldwell, D. (2017). The visceral and the analytics: Discourses in the evaluation of sports players. Teoksessa D. Caldwell, J. Walsh, E. W. Wine & J. Jureidini. (toim.), *The discourse of sport analyses from social linguistics*, (s. 113–130). Routledge.

EVALUATIVE DISCOURSE IN THE COVERAGE OF SPORTS IN FINNISH TV

Janne Romppainen, University of Oulu, Faculty of Humanities, Languages and Literature research Unit, Finnish language

The play-by-play narration in television sports coverage not only describes the events on the field, but also interprets and evaluates them, thus constructing a particular form of reality. A play-by-play narration as a speech form is both high-paced and affectional, which makes it worthy of analysis.

This paper examines the evaluative discourse of Finnish sports broadcasts. The study includes examples from sixteen different games of football and basketball. As a study method, I have used the appraisal theory, whereas for the conclusions I apply the ideas of discourse analysis. According to the results of this study, the discourse of broadcasts is extremely positive and focuses on successful processes within the game. The discourse can also be described as individualized and ability-centered, whereas expressions of emotion were rare. The expressed negative evaluations were mostly targeted to acts, and only seldom to individual players. The main features of the discourse were similar between men's and women's leagues, but a more nuanced examination also uncovers differences between the representation of genders.

Keywords: appraisal theory, discourse analysis, evaluation, sports broadcast

LIITE 1. MERKIT JA MERKINTÄTAVAT

Litterointimerkinnot

.	virkkeeksi tulkittava jakso
,	tauko
((0.0))	pitkä tauko, kesto ilmoitettu sekunteina
si-	sana jää kesken
(-)	sana, josta ei ole saatu selvää
(--)	pitempi jakso, josta ei ole saatu selvää
((nauraa))	litteroijan kommentteja tai selityksiä tilanteesta
-	poisjätetty sana
--	pitempi poistettu jakso

Aineistossa esiintyvät erisnimet olen litteroinut niiden suomalaisen kirjoitusasun mukaan selostuksessa esiintyvistä äänneasusta riippumatta.

Suhtautumisen teorian mukaiseen luokitteluun liittyvät merkinnät

tunne	tunne-kategoriaan kuuluvat asennoitumisen ilmaukset
inh.	inhimillisen toiminnan arvottaminen
asia	asia-arvottaminen
impl.	implisiittinen arvottaminen
ekspl.	eksplisiittinen arvottaminen
+	positiivinen arvottaminen
-	negatiivinen arvottaminen